

ABDULLA QODIRIYNING ADABIYOTDAGI O'RNI

*Urganch ranch texnologiya universiteti, O'zbek va xorijiy tillar kafedrası
o'qituvchisi Otabayeva Dilnoza Davronbek qizi.*

*Urganch ranch texnologiya universiteti, O'zbek tili va Adabiyot yo'nalishi
2-bosqich talabasi Qodirova Sevinchoy Azim qizi.*

Annotatsiya: Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotida muhim o'rin egallagan yozuvchi sifatida tanilgan. U XX asrning boshlarida o'zbek romanchiligini rivojlantirishga katta hissa qo'shdi. Qodiriy o'z asarlarida xalqning tarixiy va madaniy hayotini, urf-odatlarini, shuningdek, zamonning ijtimoiy muammolarini chuqur tahlil qilib, o'z zamonining realistik tasvirini yaratdi. Uning "O'tkan kunlar" romani o'zbek adabiyotining birinchi yirik romani sifatida e'tirof etiladi. Bu asar orqali Qodiriy o'zbek xalqining turmush tarzini, an'analarini va ijtimoiy hayotini jonli tasvirlaydi. "Mehrobdan chayon" asari esa insoniy tuyg'ular, muhabbat va xiyonat kabi mavzularni o'rganadi.

Аннотация: Абдулла Кадыри известен как писатель, занимающий важное место в узбекской литературе. Он внес значительный вклад в развитие узбекской романики начала XX века. В своих произведениях Кадыри глубоко анализировал историческую и культурную жизнь народа, его традиции, а также социальные проблемы того времени, создавая реалистичное изображение своего времени. Его роман «Минувшие дни» признан первым крупным романом в узбекской литературе. В этом произведении Кодири ярко изображает образ жизни, традиции и общественную жизнь узбекского народа. «Скорпион из алтаря» исследует такие темы, как человеческие эмоции, любовь и предательство.

Abstract: Abdulla Qodiriy is known as a writer who occupied an important place in Uzbek literature. He made a great contribution to the development of Uzbek novels at the beginning of the 20th century. In his works, Qodiriy deeply analyzed the historical and cultural life of the people, their customs, as well as the social problems of the time, creating a realistic image of his time. His novel "Bygone Days" is recognized as the first major novel in Uzbek literature. Through this work, Qodiriy vividly describes the lifestyle, traditions, and social life of the Uzbek people. The work "Scorpion from the Altar" explores topics such as human emotions, love, and betrayal.

Kalit so'zlar: Abdulla Qodiriy, asar, roman, urf-odatlar, so'z, adabiyot, epizodlar, obraz.

Haqiqatdan, Abdulla Qodiriy nomi tilga olinganda bir entikib, hayratlar bilan romanlaridagi Otabek va Kumush, Anvar va Ra'nolar taqdirini esga olmaydigan inson topilmaydi. Adibning badiiy so'zida betakror joziba mujassam bo'lgani bois "O'tkan

kunlar"ni yoki "Mehrobdan chayon"ni necha topqir o'qilsa ham, odam to'ymaydi, zerikmaydi; qayta o'qishga zarurat sezaveradi. Romanlar zavq-shavq bilan o'qiladi, qayta o'qishda asarlarning yangidan-yangi qirralari ochilib boradi. Bir o'qilganda e'tiborsiz o'tilgan tasvir va epizodlar boshqa safar diqqatni tortadi. Shubhasiz, bu adibning obraz yaratish mahoratiga, inson qalbini chuqur anglashiga, voqea-hodisalar bayonining usuliga tegishlidir. Zero,ki, adabiyotdek so'z san atida badiiy til juda muhim sanaladi, so'z vositasida obrazlar, manzaralar, tuyg'ular sur'atlantiriladi. Shu jihatdan shuni anglaymizki, Abdulla Qodiriyning so'zga, badiiy tilga, o'zbek adabiy tiliga e'tibori juda kuchlidir. Uning so'zida insonni o'ziga bog'lab turadigan mustahkam ma'naviy iplar, odamni o'ziga ohangrabodek tortib turgan kuch-quvvat bor. Uning romanlarida har bir qahramonning nutqini hissiyotsiz va tasirsiz o'qiy olmaymiz. Chunki har bir qahramonni tirik va voqealar rivojini chetdan turib emas, balki aynan uning ichida bo'lgandek his etilishi ham, ijodkorning buyuk so'z san'atkori ekanligidan dalolat beradi.[1]

Abdulla Qodiriy asarlarida nafaqat badiiy adabiyot, balki tarixiy shaxslar va tarixiy voqealarni, umumiy qilib aytganda, o'tmishimizdagi tarix haqida ham ancha to'liq ma'lumotlarga ega bo'lamiz. Xususan, bir necha asrlar muqaddam bizning yurtimiz amirlik va xonliklarga bo'linib ketgan bir davr edi. Bular: Buxoro amirligi, Xiva va Qo'qon xonliklari edi. Shu xonliklardan biri bu Qo'qon xonligi bo'lib, bu xonlik XVIII asrda asos solingan, unda ko'plab hukmdorlar birin-ketin yurtga hukmronlik qilishgan. Xonlarning so'nggi vakili esa bu Xudoyorxonidir. Abdulla Qodiriy ikkala romanida ham Xudoyorxon obrazini kiritadi va "Tariximizning eng kirlik, qora kunlari" deb aynan shu davr, ya'ni Xudoyorxon davrini aytib o'tadi. Tarixiy ma'lumotlardan shuni bilamizki, XIX asrda Rossiya deyarli bizning yurtimizni o'z tassarufiga olishga ulgurgan bir payt edi. Shunday bo'lishiga qaramasdan o'z yurtiga, undagi aholi turmushiga bee'tibor bo'lgan Xudoyorxon shaxsiga qanday qarashimiz kerak.[2]

Abdulla Qodiriy o'z asarlarida o'zbek tilining boyligini, go'zalligini va ifodaliligini namoyish etadi. U o'z zamonining adabiy tilini rivojlantirishga katta hissa qo'shdi. Uning ijodi o'zbek tilining adabiyati va madaniyatini yanada boyitishga xizmat qildi. Qodiriy o'z asarlarida nafaqat o'zbek xalqining tarixini, balki uning madaniy merosini ham yoritadi. U o'z xalqining urf-odatlarini, an'analari va qadriyatlarini saqlab qolish va ularga e'tibor qaratish zarurligini ta'kidlaydi. Qodiriyning adabiyotga qo'shgan hissasi nafaqat o'zbek adabiyotida, balki butun Markaziy Osiyo adabiyotida muhim ahamiyatga ega. U o'z asarlarida o'zbek xalqining o'ziga xosligini, uning madaniyati va tarixini aks ettirdi. Qodiriy o'z zamonasining muammolarini, xalqning qiyinchiliklarini va umidlarini tasvirlash orqali o'zbek adabiyotining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Uning ijodi o'zbek xalqining ruhiyatini, uning orzu va umidlarini, shuningdek, ularning dardlarini ifodalaydi. Abdulla Qodiriy o'z asarlarida ijtimoiy

adolat, tenglik va inson huquqlari masalalariga ham katta e'tibor qaratadi. U o'z zamonida mavjud bo'lgan ijtimoiy nohaqliklarni, adolatsizliklarni va qiyinchiliklarni tanqid qiladi. U o'z asarlarida insonning erkinligi va huquqlarini himoya qilish zarurligini ta'kidlaydi. Qodiriy o'z asarlarida qahramonlarining kurashi va ularning umidlari orqali o'z xalqining orzu va maqsadlarini ifodalaydi. Abdulla Qodiriy o'z ijodida ko'plab janrlarni muvaffaqiyatli qo'lladi. U roman, hikoya, pyesa va maqolalar yozgan. Uning asarlarida o'zbek xalqining hayoti, urf-odatlar, an'analari va qadriyatlari aks etadi. Qodiriy o'z asarlarida o'z zamonining ijtimoiy-iqtisodiy muammolarini, xalqning qiyinchiliklarini va umidlarini yoritadi. U o'z asarlarida o'zbek xalqining ruhiyatini, uning orzu va umidlarini, shuningdek, ularning dardlarini ifodalaydi. Qodiriyning asarlari o'zbek adabiyotining rivojlanishida muhim rol o'ynadi. U o'z zamonining adabiy muhitida o'ziga xos o'rin egalladi va ko'plab yozuvchilar uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qildi. Uning asarlari o'zbek adabiyotining klassik asarlari sifatida qabul qilinadi va bugungi kunda ham o'qilmoqda. Qodiriy o'z asarlarida o'zbek xalqining tarixini, madaniyatini va urf-odatlarini saqlab qolish va rivojlantirishga katta hissa qo'shdi.[3]

Xulosa:

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotida o'ziga xos o'rin tutadi. U o'z asarlarida o'zbek xalqining tarixini, madaniyatini va urf-odatlarini aks ettiradi. Qodiriy o'z zamonining muammolarini, xalqning qiyinchiliklarini va umidlarini tasvirlash orqali o'zbek adabiyotining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Uning ijodi o'zbek xalqining ruhiyatini, uning orzu va umidlarini, shuningdek, ularning dardlarini ifodalaydi. Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotining eng muhim shaxslaridan biri bo'lib, uning asarlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov, A. (2020). "O'zbek adabiyotida Abdulla Qodiriy". Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
2. Murodov, G. (2019). "Abdulla Qodiriy va o'zbek romanchiligi". Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
3. Karimov, R. (2021). "Qodiriy asarlarida ijtimoiy masalalar". Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
4. Shamsieva, N. (2022). "Abdulla Qodiriy: Hayoti va ijodi". Toshkent: Fan va texnologiyalar.
5. Tursunov, A. (2023). "O'zbek adabiyotida realizm: Qodiriy misolida". Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi.
6. Xudoyberdiyev, M. (2021). "Abdulla Qodiriy va zamonasi". Termiz: Termiz Davlat Universiteti.